

93 Harbi'nde Rumeli Göçmenlerinin Manzum Destanı

HİCRETNÂME

Hüseyin Râcî Efendi

Hazırlayan
Ali Yörür

93 Harbi'nde Rumeli Göçmenlerinin Manzum Destanı

HİCRETNÂME

Hüseyin Râcî Efendi

Hazırlayan

Ali Yörür

93 Harbi'nde Rumeli Gcmenlerinin Manzum Destanı

HİCRETNÂME

Hüseyin Râcî Efendi

Hazırlayan: Ali Yörür

ISBN: 978-625-8713-75-6

PA Paradigma Akademi Yayınları

Sertifika No: 69606

PA Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım

Fetvane Sokak No: 29/A

ÇANAKKALE

e-mail: fahrigoker@gmail.com

Tasarım&Kapak: Ahmet Efe BIYIKLI

Matbaa: Meydan / 99 Baskı

Sertifika No: 76711

Kitaptaki bilgilerin her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.
Bu Kitap T.C. Kültür Bakanlığında alınan bandrol ve
ISBN ile satılmaktadır. Bandrolsüz kitap almayınız.

Aralık 2025

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	v
-------------	---

I. BÖLÜM

HÜSEYİN RÂCÎ EFENDİ’NİN HAYATI VE ESERLERİ

I. 1. Hayatı.....	3
I.2. Eserleri	5
I.2.1. Bedrika	5
I.2.2. İlcâm-ı Hısâm.....	6
I.2.3. İlzâm-ı Avâm	6
I.2.4. Hicretnâme	6
I.2.5. Dîvânçe	7
I.2.6. Eser-i Aşk.....	7
I.2.7. Tarihçe-i Vak’a-i Zağra.....	7
I.2.8. Telhîsü’l-İnşâ.....	8

II. BÖLÜM

HİCRETNÂME’NİN TANITILMASI

II.1. Eserin Adı	11
II.2. Eserin Yazıldığı Tarih.....	11
II.3. Eserin Nazım Şekli ve Vezni	11
II.4. Eserin Beyit Sayısı.....	11
II.5. Eserin Bölümleri ve Olay Örgüsü.....	12

III. BÖLÜM

HİCRETNÂME’NİN TENKİTLİ METNİ VE DİL İÇİ ÇEVİRİSİ

III.1. Eserin Nüshaları	27
III.2. Metnin Hazırlanışında İzlenen Yol	30
Hicretnâme	31
KAYNAKÇA	159
TIPKIBASIM	161

ÖN SÖZ

*Vatan vatan diye diye düştük diyâr-ı gurbete biz
Ne yâr-ı sâdik u ne gam-güsâr u mûnis var
Miyân-ı ailede olmadır garîb garîb
Diyâr-ı ecnebi zira vatan ne cây-ı karâr*

Hüseyin Râcî Efendi

19. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin hem içeriden hem dışarıdan yıpratıldığı sancılı bir dönem olmuştur. Bu dönemde, “Avrupa'nın hasta adamı” gözüyle bakılan Osmanlı Devleti, askerî, siyasî ve ekonomik yönden zayıflamıştır. Panslavizm politikası güden Rusya'nın hedefinde de Osmanlı Devleti vardır. Bu politikanın sonucu olarak 19. yüzyılın ortalarından itibaren Rusya, Balkanlardaki Slav ahali üzerinde faaliyetlerini artırmıştır. Osmanlı Devleti'nin Avrupa'dan atılması ve ortadan kaldırılması anlamına gelen Şark meselesini halletmek için, desteklediği ve silah yardımıyla bulunduğu Balkan milletlerini isyana teşvik etmiştir. Asıl amacı İstanbul'u ele geçirmek ve sıcak denizlere inmek olan Rusya, 24 Nisan 1877 tarihinde Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilan etmiştir. Rumî takvime göre 1293 yılına rastladığı için “93”Harbi” olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı, Osmanlı Devletinin yenilgisiyle sonuçlanmıştır. Bu yenilgi ile Osmanlı Devleti siyasî, askerî, sosyal ve iktisadî bakımdan büyük ölçüde etkilenmiştir.

Savaşın başlamasıyla birlikte Rumeli Türkleri Anadolu'ya doğru göç etmeye başlamıştır. Rumeli'den yapılan

bu ilk Türk göçü beraberinde büyük bir yıkım getirmiştir. Savaşların sebep olduğu ölümler, Bulgar ve Rus askerlerinin saldırılarıyla katledilenler, açlık ve hastalıktan dolayı ölenler ve vatanlarından koparılıp mülteci durumuna düşenlerin uğradığı mal ve can kaybı bu yıkımı gözler önüne sermiştir.

Yaşanan bu acılara bizzat tanık olan ve zulümlere maruz kalanlardan birisi de Zağra müftüsü Hüseyin Râcî Efendi'dir. Hüseyin Râcî Efendi, 93 harbi devam ederken başlayan göçte ailesiyle birlikte önce Edirne'ye oradan da İstanbul'a gitmiştir.

Hüseyin Râcî Efendi, *Hicretnâme*'yi ilk olarak 1878-1879 yıllarında yazmıştır. Yazıldığı dönemde fazla rağbet gören eser, bazı ilave ve değişikliklerle bizzat müellif tarafından istinsah edilerek Namık Kemal, Recaizade Mahmut Ekrem gibi devrin ileri gelen edebiyatçılara gönderilmiştir. *Hicretnâme*, Hüseyin Râcî Efendi'nin vefatından sonra oğlu Necmi Râcî tarafından 1910 yılında İstanbul'da Hürriyet matbaasında *Tarihçe-i Vak'a-i Zağra*'nın bir bölümü olarak neşredilmiştir. Bu matbu eser, Latin alfabesi ile ilk olarak 1973 yılında M. Ertuğrul Düzdağ tarafından yayımlanmış ve sonraki baskılarda üzerine yeni çalışmalar ve ilaveler yapılmıştır.

Gerek akademik gerek kişisel merak için yıllardır el yazması eserler, matbu kitaplar ve eski el çekme hatlar toplamaktayım. Geçtiğimiz yıllarda, yukarıda bahsedilen ve bizzat Hüseyin Râcî Efendi tarafından istinsah edilen nüshalardan birini bularak şahsî kütüphaneme kazandırmış

*Bişnev ez hâme-i şikeste-zebân
Târîh-i nazm-ı kitâb-ı hicrân*

*(Ey okuyucu! Bu hicran kitabının yazıldığı tarihi, şu dili kırık, peltek,
düzgün konuşamayan kalemden dinle!)*

Hüseyin Râcî Efendi, Hicretnâme'yi ilk olarak 1878-1879 yıllarında yazmıştır. Yazıldığı dönemde fazla rağbet gören eser, bazı ilave ve değişikliklerle bizzat müellif tarafından istinsah edilerek Namık Kemal, Recaizade Mahmut Ekrem gibi devrin ileri gelen edebiyatçılarına gönderilmiştir. Hicretnâme, Hüseyin Râcî Efendi'nin vefatından sonra oğlu Necmi Râcî tarafından 1910 yılında İstanbul'da Hürriyet matbaasında Tarihçe-i Vak'a-i Zağra'nın bir bölümü olarak neşredilmiştir.

Elinizdeki kitap, matbu nüshaya göre daha eski ve daha fazla beyte sahip olan şahsî kütüphanemizdeki yazma nüsha ile matbu nüshanın tenkitli neşri olup üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Hüseyin Râcî Efendi'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölüm Hicretnâme'nin tanıtımıdır. Bu bölümde eser şekil ve muhteva açısından değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölüm çalışmamızın esas bölümü olup Hicretnâme'nin tenkitli metnini ve şiirlerin çevirisini ihtiva eder. Metnin bulunduğu sayfanın karşı sayfasında beyitlerin dil içi çevirileri verilmiştir. Kitabın sonunda ise şahsî kütüphanemizdeki yazma nüshanın tıpkıbasımına yer verilmiştir.

93 Harbi olarak adlandırılan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda zulme uğrayan ve göç etmeye mecbur kalan Balkan Muhacirlerinin acıklı hikâyelerinin anlatıldığı kitap, yeni yazma nüshayla beraber daha kıymetli hale gelmiştir.

oldum. Matbu nüshaya göre daha eski ve daha fazla beyte sahip olan bu yazma nüsha ile matbu nüshanın tenkitli neşrini yaptığımız bu kitap üç bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde Hüseyin Râcî Efendi'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölüm *Hicretnâme*'nin tanıtımıdır. Bu bölümde eser şekil ve muhteva açısından değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölüm çalışmamızın esas bölümü olup *Hicretnâme*'nin tenkitli metnini ve şiirlerin çevirisini ihtiva eder. Metnin bulunduğu sayfanın karşı sayfasında beyitlerin dil içi çevrileri verilmiştir. Kitabın sonunda ise şahsî kütüphanemizdeki yazma nüshanın tıpkıbasımına yer verilmiştir.

93 Harbi olarak adlandırılan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda zulme uğrayan ve göç etmeye mecbur kalan Balkan Muhacirlerinin acıklı hikâyelerinin anlatıldığı ve yeni yazma nüshayla beraber daha kıymetli hale gelen bu kitap vesilesiyle üzerimde emeği olan bütün hocalarıma ve aileme teşekkür ederim.

Ali Yörür

Kastamonu, 2025